

УДК 334.722:332.1 (477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2026-15-1>**Беженар І. М.**кандидат економічних наук, старший дослідник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4584-9062>**Inna Bezhelar**

National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”

Малік Л. М.кандидат економічних наук, старший науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6020-7335>**Larysa Malik**

National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”

Буцький І. О.аспірант,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-3351-2526>**Iliia Butskiy**

National Scientific Center “Institute of Agrarian Economics”

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНСТИТУЦІЙНИЙ ВИМІР СТИМУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ*

ORGANIZATIONAL AND INSTITUTIONAL DIMENSION OF STIMULATING REGIONAL DEVELOPMENT OF RURAL ENTREPRENEURSHIP

Анотація. У статті досліджено організаційно-інституційні механізми стимулювання регіонального розвитку підприємництва на сільських територіях України. Аналіз проведено в контексті реформи децентралізації, воєнного стану та євроінтеграційних процесів. Сільське підприємництво визначено як базовий інститут, що забезпечує життєздатність громад, продовольчу безпеку та соціальну стійкість територій. Авторський внесок полягає у систематизації та порівняльному аналізі механізмів стимулювання підприємництва на трьох рівнях. На державному рівні досліджено нормативне забезпечення, пільгове кредитування та гранти для малого бізнесу. На муніципальному рівні розкрито роль громад у створенні бізнес-клімату через управління комунальним майном та залучення інвестицій. На індивідуальному рівні визначено роль сільськогосподарської кооперації та дорадництва у підвищенні конкурентоспроможності малих господарств. Наукова новизна полягає в обґрунтуванні стимулювання сільського підприємництва, коли ефективність малих форм господарювання залежить від узгодженої взаємодії державних стратегій, ініціативи громад та кооперації виробників. Систематизовано інституційні бар'єри (демографічні, фінансові, безпекові тощо) та запропоновано інструменти їх подолання з урахуванням регіональної специфіки та реалій війни. Оцінено перспективи адаптації європейських інструментів підтримки до українських умов. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання при розробці регіональних програм підтримки малого підприємництва та удосконаленні механізмів дорадчого супроводу аграрного бізнесу. Основні висновки підтверджують, що ефективно стимулювання сільського підприємництва можливе лише за умови системної та скоординованої реалізації заходів на всіх трьох рівнях одночасно. Ключовим викликом залишається нерівномірний доступ до ресурсів у різних регіонах, що вимагає цілеспрямованої політики вирівнювання можливостей та зміцнення спроможності місцевого самоврядування.

Ключові слова: підприємництво на сільських територіях, організаційно-інституційний механізм, регіональний розвиток, децентралізація, сільськогосподарська кооперація, державна підтримка бізнесу, євроінтеграція.

Abstract. The purpose of this article is a comprehensive study of organizational and institutional mechanisms for stimulating regional development of entrepreneurship in rural areas of Ukraine. The analysis is conducted in the context of the decentralization reform, martial law, and European integration processes. Rural entrepreneurship is defined as a foundational institution that ensures community viability, food security, and social resilience of territories. The authors' contribution lies in the systematization and comparative analysis of entrepreneurship stimulation mechanisms at three levels. At the state level, regulatory frameworks, preferential lending, and grants for small businesses are examined. At the municipal level, the role of communities in shaping the business climate through the management of communal property and investment attraction is explored. At the individual level, the role of agricultural cooperation and advisory services in

* Стаття підготовлена в рамках виконання досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки» за темою: Організаційно-економічні механізми стимулювання євроінтеграційного розвитку підприємницької діяльності на селі, №ДР 0126U001770 на період 2026 – 2028 рр. – Етап 2026 року – Теоретичне обґрунтування основ організаційно-економічних механізмів стимулювання євроінтеграційного розвитку підприємницької діяльності на селі

enhancing the competitiveness of small farms is identified. The scientific novelty consists in substantiating the stimulation of rural entrepreneurship, whereby the effectiveness of small farming entities depends on the coordinated interaction of state strategies, community initiatives, and producer cooperation. Institutional barriers (demographic, financial, security-related, etc.) are systematized, and instruments for overcoming them are proposed, taking into account regional specifics and the realities of war. The prospects for adapting European support instruments to Ukrainian conditions are assessed. The practical significance of the findings lies in their applicability to the development of regional support programs for small entrepreneurship and the improvement of advisory support mechanisms for agribusiness. The main conclusions confirm that effective stimulation of rural entrepreneurship is possible only through the systematic and coordinated implementation of measures at all three levels simultaneously. A key challenge remains the uneven access to resources across different regions, which requires a targeted policy of equalizing opportunities and strengthening the capacity of local self-government.

Keywords: entrepreneurship in rural areas, organizational and institutional mechanism, regional development, decentralization, agricultural cooperation, state business support, European integration.

Постановка проблеми. В умовах повномасштабного воєнного вторгнення, реформи децентралізації та євроінтеграційних трансформацій сільське підприємство набуває принципово нового значення. Дослідження підтверджують, що у периферійних і сільських регіонах підприємницька активність та креативність є визначальними чинниками економічного зростання, тоді як інші механізми накопичення знань – університетські ефекти, high-tech кластери – суттєвого впливу не дають [29]. Підприємницька активність на місцях стає не просто економічною категорією, а інструментом соціальної стійкості та збереження людського капіталу в громадах. Ключова суперечність полягає не у браку програм підтримки – їх кількість суттєво зросла, а в системному розриві між наявними інструментами стимулювання та реальною спроможністю малих форм господарювання ці інструменти використати. Структурними бар'єрами залишаються відсутність належної бізнес-інфраструктури, ускладнений вихід на нові ринки, дефіцит менторства та мереж взаємодії, а також обмежений доступ до кредитних ресурсів [27].

Незавершеність інституційних реформ на місцевому рівні поглиблює проблему. Реформа децентралізації розширила повноваження громад, однак не забезпечила пропорційного нарощування їхньої фінансової та кадрової спроможності: на старті реформи понад 92% сільських громад налічували менше 3 000 мешканців, а 483 громади на 90% утримувались за рахунок державного бюджету [22]. Регіональна асиметрія умов ведення бізнесу додатково знижує інвестиційну привабливість сільських територій – сценарне моделювання підтверджує, що у разі регіонального дисбалансу ефект загальнодержавних програм стимулювання суттєво нівелюється [7]. У контексті євроінтеграції ці виклики набувають нового виміру, відкриваючи доступ до розгалуженої системи інструментів підтримки сільського розвитку, ефективного використання яких потребує відповідного організаційно-інституційного забезпечення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукова розробленість проблематики стимулювання сільського підприємництва охоплює кілька взаємопов'язаних напрямів. У сфері теоретичних засад Прутська Т. Ю. обґрунтовує критичну роль інноваційного забезпечення в подоланні технологічного відставання агробізнесу [21].

Організаційним формам кооперації та інтеграції присвячені роботи Ковбаси О. М. і Мазного В. Ю., які фіксують значний синергетичний потенціал агрохолдингів, кооперативів і кластерних структур [14]. Гуторов А. О. розробляє концепцію продуктової інтеграції на трьох рівнях через ланцюги доданої вартості [8],

а Шпикуляк О. Г. та Швець А. А. обґрунтовують роль кооперативів як основи соціально-економічної інфраструктури сільських територій [25] Ушкаренко Ю. В. систематизує причини слабого поширення кооперації в Україні – неефективність держпідтримки, недосконалість правової бази, відсутність ринкових стимулів – та пропонує маркетингові кооперативи як механізм подолання цінового диспаритету [24].

Інституційне забезпечення державної політики підтримки малого підприємництва досліджують Кравчик Ю. Ю. та ін., розрізняючи нормативно-правовий та організаційний вектори і наголошуючи на пріоритеті ліквідації монополізму і корупції у відносинах «влада–бізнес» [16]. Балян А. В. акцентує на необхідності гармонізації регуляторного середовища в контексті євроінтеграції [2]. Регіональний вимір обґрунтовує Варцаба В. І. через місцеорієнтований підхід [6], а Godlewska M. та Morawska S. емпірично доводять пріоритетність інституційної культури підтримки бізнесу над нормативним регулюванням [26].

Стратегічні аспекти інноваційного розвитку та ланцюгів вартості розглядають Гарафонова О. І. і Ставнічук В. В. [7]. Системним інтегратором виступає концепція агробізнес-екосистеми Скоробогатової Н. А., що об'єднує виробників, переробників, наукові структури та державу на засадах циркулярної економіки та технологій Індустрії 4.0 [28]; концептуальні засади формування такої екосистеми інновацій в агробізнесі розробляє також Кифяк В. І. [13]. Соціально-підприємницький вимір розкривають Іванишин В. В., Печенюк А. П. та Печенюк А. В., обґрунтовуючи потребу в регіональних центрах розвитку соціального підприємства [12].

Попри значну розробленість окремих аспектів, у вітчизняній науці відсутня комплексна модель синергетичної взаємодії державного, муніципального та індивідуального рівнів стимулювання. Бракує також досліджень, що враховують специфіку воєнного часу та «інституційну недосяжність» програм підтримки для кінцевого бенефіціара. Євроінтеграційний вимір у контексті реалій деокупованих і прифронтових громад лише починає формуватися як самостійний дослідницький напрям. Ці прогалини визначають дослідницький простір цієї статті.

Метою статті є комплексне дослідження організаційно-інституційних механізмів стимулювання регіонального розвитку підприємництва на сільських територіях України в умовах децентралізації, повномасштабного воєнного стану та євроінтеграційних трансформацій. Завдання дослідження охоплюють: систематизацію чинних інструментів державної фінан-

сової підтримки та оцінку їхньої доступності; розкриття ролі органів місцевого самоврядування у формуванні підприємницького клімату; характеристику кооперативних форм та дорадчих служб як механізмів підвищення конкурентоспроможності малих виробників; систематизацію інституційних бар'єрів та обґрунтування перспектив адаптації євроінтеграційних інструментів до українських реалій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стимування регіонального розвитку підприємництва на селі реалізується через три взаємопов'язані рівні: державний (стратегічне цілепокладання та фінансові інструменти), муніципальний (роль органів місцевого самоврядування) та індивідуальний (кооперативні форми та дорадчий супровід). Системна взаємодія цих рівнів формує інституційну архітектуру, в межах якої малий сільський виробник отримує реальну можливість розвиватись і масштабуватись. Проте існує реальна проблема, а саме їх конфлікти й неузгодженості (наприклад муніципальна ініціатива суперечить державній програмі і т.д.).

Новий стратегічний орієнтир розвитку сільського підприємництва – Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на період до 2030 року (Розпорядження КМУ № 1163-р від 15 листопада 2024 р.), що передбачає трансформацію аграрного сектору у високотехнологічну галузь із високою часткою доданої вартості. Основними напрямками реалізації є: інклюзивний доступ до фінансування незалежно від масштабу виробника; підтримка ліквідності через державні гарантії та гранти; інституційне зміцнення територіальних громад [20].

За шість років дії програми пільгового кредитування «Доступні кредити 5-7-9%» бізнес залучив понад 471,4 млрд грн, причому понад 80% – в умовах повномасштабного вторгнення, що підтверджує її критичну роль у збереженні виробничого потенціалу [10]. Для сільських підприємців передбачені ставки від 1% річних у зонах високого воєнного ризику та кредити до 150 млн грн на термін до 10 років для реалізації довгострокових інвестиційних проєктів [17].

Грантова підтримка через ініціативу «єРобота» надає безповоротні кошти за умови створення нових робочих місць та сплати податків. Програма «Свій

сад» компенсує до 70% вартості закладення садів, «Своя теплиця» – до 7 млн грн на модульні комплекси площею до 2,4 га, «Новий рівень» – до 16 млн грн на придбання переробного обладнання. На деокупованих територіях держава покриває 80% витрат проєкту [11] (табл. 1). Процедура повністю цифровізована через портал «Дія», що мінімізує корупційні ризики та спрощує доступ для жителів віддалених сіл.

Реформа децентралізації перетворила громади з пасивних реципієнтів бюджетних коштів на активних гравців економічного поля. Їхні повноваження охоплюють управління комунальним майном, залучення інвестицій та спрощення дозвільних процедур. Активна інвестиційна діяльність громад в аграрному секторі, зокрема в контексті інклюзивного розвитку у повоєнний період, розглядається як один із пріоритетних напрямів відновлення сільських територій [3] Успішні практики включають ваучерну підтримку місцевих підприємців на маркетингові та консалтингові послуги, цифровізацію управління ресурсами через геоінформаційні системи, а з 2025 року – компенсацію витрат на придбання генераторів і сонячних електростанцій для збереження стабільності роботи в умовах дефіциту енергії. Регіональні особливості програм підтримки наведено в табл. 2.

Гарафонов О. І., Ставничук В. В. здійснили емпіричну апробацію на прикладі агроплатформи Вінницької області, яка засвідчила, що при стратегії децентралізаційного партнерства внутрішня норма прибутковості сягає 17,2%, а індекс взаємодії з громадами – 0,81, що порівнянно з показниками аграрних кооперативів Люблінського воєводства Польщі. У сценарії регіонального дисбалансу обидва показники скорочуються критично [7].

Кооперація є критично важливим інститутом для малих фермерів, що дозволяє їм конкурувати з великими агрохолдингами. Законодавчу основу становлять Закон України «Про кооперацію» [18] та спеціальний Закон «Про сільськогосподарську кооперацію», який визначає кооператив на принципах демократичності, автономності та обов'язкової участі [19]. Інституційні переваги охоплюють спільний збут і логістику, доступ до компенсації до 90% вартості вітчизняної сільгосптехніки та юридичний захист земельного паю члена [15].

Таблиця 1 – Параметри грантової підтримки аграрного сектору

Назва програми	Сума гранту	Площа / Об'єкт	Робочі місця
Свій сад	140–400 тис. грн/га	1–25 гектарів	6–10 постійних, до 425 сезонних
Своя теплиця	До 7 млн грн	0,4–2,4 гектара	Від 14 до 40 осіб
Переробне підприємство	До 8–16 млн грн	Створення / модернізація	Від 5 до 25 осіб

Джерело: складено авторами на основі [11]

Таблиця 2 – Регіональні особливості програм підтримки бізнесу (2024–2025 рр.)

Область	Пріоритетні напрями	Специфічні інструменти
Дніпропетровська	МСП, АПК, самозабезпечення громад	Комплексні програми в Петропавлівській, Межівській, Зеленодольській ТГ
Черкаська	Сільгоспооперація, фермерство до 2027 р.	Відшкодування відсотків за кредитами «5–7–9%», субвенції на розвиток АПК
Одеська	Тваринництво, переробка, залучення інвестицій	Програми розвитку МСП у Суворовській, Тарутинській, Куяльницькій ТГ
Тернопільська	Ветеранський бізнес, фінансова підтримка	Спеціальні програми для Лановецької та Чортківської громад

Джерело: власна розробка авторів на основі регіональних програм підтримки бізнесу

Проблема низької кооперативної активності в Україні має глибоке інституційне коріння: відсутність ефективних центрів ціноутворення та слабка маркетингова обізнаність виробників забезпечили посередницьким структурам рентабельність 300% проти 30% у виробника [24]. Подолання цієї диспропорції через розвиток маркетингових кооперативів залишається пріоритетним завданням аграрної політики. Міжнародний досвід підтверджує, що кооперація як інноваційний механізм розвитку сільських територій здатна суттєво підвищити стійкість малих форм господарювання до ринкових коливань. Рівень розвитку кооперації є індикатором не лише економічної зрілості, а й рівня соціального капіталу у громаді. Однак, в Україні реальна поведінка дрібних виробників визначається не юридичними конструкціями, а раціональним недовір'ям: попередній досвід колективного господарювання в радянській формі, непрозорість розподілу доходів у перших постреформених кооперативах і відсутність незалежного аудиту сформували стійку упередженість проти будь-яких колективних форм. Реальний прорив можливий лише через демонстраційні моделі: фінансово прозорі, з незалежним наглядом і вимірюваним економічним результатом для кожного члена, що дозволяють виробнику переконатися у вигоді від участі до того, як він приймає рішення приєднатися.

Дорадчі служби виступають мостом між аграрною наукою та реальним сектором: допомагають фермерам впроваджувати екологічні практики, оптимізувати виробничі процеси та орієнтуватися у законодавчих змінах. Для малих господарств дорадництво є ключовим інструментом переходу від підсобного господарства до офіційного статусу сімейного фермерського господарства. Держава розглядає дорадчу діяльність як невід'ємну частину аграрної політики [9, 1].

У межах євроінтеграції Україна отримує доступ до Rural Toolkit – набору, що об'єднує можливості 26 фондів ЄС (Horizon Europe, Європейський фонд регіонального розвитку, спільна аграрна політика) у форматі єдиного вікна [23]. Україна також активно впроваджує методологію місцевого розвитку під керівництвом громади – підхід, що понад 30 років функціонує в ЄС і передбачає створення місцевих груп дії, де бізнес, влада і громада спільно планують розвиток територій. У 2024–2025 роках особливо важливим є інструмент стартового набору для громад, що відновлюються після війни.

Концепція розумних сіл доповнює цей підхід, роблячи акцент на цифрових рішеннях – дистанційній освіті й медицині, розумній енергетиці, точному землеробстві. В умовах війни цифровізація стала засобом виживання: технології допомагають агробізнесу зби-

рати дані, прогнозувати ризики та приймати ефективні управлінські рішення. Проєкт CraftUP Ukraine, підтриманий Урядом Нідерландів, допомагає дрібним виробникам харчових продуктів вийти з тіншового сектору, сертифікувати продукцію та інтегруватись у торгові мережі [4].

Останніми роками спостерігається зростання нішевих підприємницьких ініціатив: на Одещині ветерани вирощують продукцію у теплицях, на Закарпатті розвивається ягідництво, на Прикарпатті – крафтове сироваріння, що сприяє біодинамічному виробництву, розвитку сільського туризму, створенню робочих місць, стабільним надходженням до бюджету ТГ.

Соціальне підприємництво є перспективним вектором інституційного розвитку сільських територій. Особливо перспективними є моделі підтримки ветеранів, переробки агровідходів за циркулярними принципами та організації послуг для літніх мешканців у громадах зі складною демографічною ситуацією [12].

Незважаючи на розгалужену систему підтримки, підприємництво на селі стикається з перешкодами, систематизованими у табл. 3.

Окремої уваги потребують цифровий розрив між малими фермерами та вимогами сучасних програм моніторингу, а також конфлікти між власниками паїв та орендарями, що потребують правової просвіти та вдосконалення земельного законодавства. Логістична складова є одним із визначальних чинників конкурентоспроможності агробізнесу: відповідність стандартам ЄС, автоматизація процесів та міжсуб'єктне партнерство потребують системного підходу на всіх ланках ланцюга поставок [5]. Загальну модель інституційного реагування на ключові проблеми підтримки систематизовано у табл. 4.

Висновки. Ефективне стимулювання сільського підприємництва є за своєю природою багаторівневим процесом і єдиним механізмом. Державний рівень формує стратегічне цілепокладання та фінансову основу (програми 5–7–9%, «єРобота»), муніципальний – перетворює загальнодержавні імпульси на конкретні умови ведення бізнесу через управління комунальними ресурсами та залучення інвестицій, індивідуальний – забезпечує реальну конкурентоспроможність малого виробника через кооперативні форми та дорадчий супровід. Розрив або слабкість будь-якого рівня нівелює ефект інших (наприклад якщо муніципалітети пасивні, державне фінансування не дає результату), що пояснює низьку результативність підтримки навіть за наявності розгалуженого інструментарію. Головна проблема сільського бізнесу в Україні залишається не обсяг підтримки, а її досяжність: значна частина сільських підприємств позбавлена доступу через інститу-

Таблиця 3 – Аналіз ключових бар'єрів розвитку сільського підприємництва та шляхи їх подолання

Група бар'єрів	Опис проблеми	Рекомендовані заходи
Демографічні	Відтік молоді, старіння населення	Підтримка ветеранського бізнесу, розвиток соціальної інфраструктури
Фінансові	Дефіцит капіталу, відсутність кредитної історії	Розвиток мікрофінансування, цифрові фінансові сервіси
Інституційні	Низька якість управління на місцях	Навчальні програми для підприємців, менторська підтримка
Інфраструктурні	Погана логістика, відсутність інтернету	Інвестиції в цифровізацію, розвиток мережі доріг
Безпекові	Мінування, ризики обстрілів	Державні програми розмінування, страхування ризиків

Джерело: власна розробка авторів

Таблиця 4 – Модель інституційного реагування на проблеми підтримки сільського підприємництва

Проблема	Інституційний інструмент	Очікуваний ефект
Розпорошена координація підтримки	Регіональний координаційний центр для сільських громад	Краще узгодження програм, менше дублювання
Слабкий доступ до інформації	Консультаційна підтримка через місцеві інституції	Вищий рівень обізнаності підприємців
Надмірно складні «універсальні» програми	Адаптація до локальних умов	Краща досяжність підтримки для сільських підприємців
Слабка роль місцевого самоврядування	Посилення мотивації місцевої влади	Активніша участь громад у розвитку бізнес-клімату
Брак посередників між політикою і підприємцем	Місцеві групи дії, кооперація, мережеві форми	Мобілізація ресурсів, зростання соціального капіталу
Нестача правових та фінансових стимулів	Комплексний пакет регуляторних та фінансових заходів	Стійке зростання підприємницької активності

Джерело: власна розробка авторів

ційну неспроможність на місцевому рівні, інформаційний дефіцит та адміністративну складність процедур. Тому ефективність держпідтримки слід оцінювати не за обсягом виділених коштів, а за тим, скільки грошей реально дійшло до виробника.

Сільськогосподарська кооперація залишається критично недорозвиненим інститутом попри доведену ефективність як механізму подолання ринкової асиметрії. Диспропорція між рентабельністю посередників і безпосередніх виробників свідчить про системний перерозподіл доданої вартості не на користь тих, хто її створює; усунення цього дисбалансу через розвиток кооперативів потребує комплексного регуляторного, фінансового та освітнього супроводу.

Паралельно євроінтеграційний вектор відкриває нові можливості, такі як Rural Toolkit, методологію місцевого розвитку під керівництвом громади, концепцію розумних сіл – однак їхнє ефективне використання потребує попереднього зміцнення організаційно-інсти-

туційної бази. Спочатку навчити громади працювати, а вже потім надавати доступ до інструментів. Якщо зробити навпаки, євроінтеграція залишиться формальністю на папері.

Регіональна асиметрія у доступі до інструментів підтримки є самостійним структурним чинником зниження інвестиційної привабливості сільських територій. Подолання цієї асиметрії потребує цілеспрямованої політики вирівнювання можливостей з особливою увагою до прифронтових, деокупованих та депресивних територій (зі спрощеними правилами, вищими компенсаціями та державними гарантіями безпеки для інвесторів).

Інституційна стійкість сільського підприємництва є запорукою не лише економічного зростання регіонів, а й збереження українського села як культурного та демографічного фундаменту нації і вона залежить не від кількості стратегій, а від того, чи може звичайний фермер скористатися допомогою.

Бібліографічний список:

1. Аверчев О. В. Базова підготовка і підвищення кваліфікації сільськогосподарських дорадників : навчальні матеріали. Херсон : ХДАЕУ, 2024. URL: <https://www.ksau.kherson.ua/files/ipod/Дорадництво-Аверчев-О.В.-2024.pdf>
2. Баян А. В. Стратегічні пріоритети інституційного забезпечення аграрної економіки України в контексті євроінтеграційних процесів. *Бізнес-інформ*. 2021. № 3. С. 63–69. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-63-69>
3. Бордусь Б. О., Галкін О. С. Особливості інвестування аграрного сектору України в контексті інклюзивного розвитку у повоєнний період. *Вісник Університету «Україна»*. 2024. № 12 (39). С. 17–33. DOI: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-12-39-02>
4. В Україні стартує проєкт підтримки крафтових виробників харчових продуктів. АгроПортал : веб-сайт. URL: <https://agroportal.ua/proyekt/v-ukrajini-startuye-proyekt-pidtrimki-kraftovih-virobnikiv-harchovih-produktiv-yak-doluchitisy>
5. Валявка О. Я. Принципи розвитку систем логістичного забезпечення агробізнесу в умовах євроінтеграції. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2024. № 4 (88). С. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-88-15>
6. Варцаба В. І. Формування економічного середовища функціонування малого підприємництва на селі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca74a4f9-3334-4e07-9664-c7f1289c77a2/content>
7. Гарафонова О. І., Ставнічук В. В. Формування стратегічних орієнтирів розвитку аграрного бізнесу в умовах змін інституційного середовища. *Економічний простір*. 2025. № 203. С. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.52-57>
8. Гуроров А. О. Наукові основи розвитку продуктової інтеграції в аграрному секторі економіки. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 1 (9), ч. 1. С. 203–209. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-1\(9\)-203-209](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-1(9)-203-209)
9. Дорадництво – важлива ланка між фермерами та світовими інноваціями і сталими екопрактиками. Екодія : веб-сайт. 3 січня 2025. URL: <https://ecoaction.org.ua/doradnytstvo-vazhlyva-lanka-mizh-fermeramy-innovatsiamy-ekopraktykamy.html>
10. «Доступні кредити 5–7–9%»: за шість років дії програми бізнес залучив понад 471 млрд грн. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України : офіційний вебсайт. 09 лютого 2026. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/020d2af0-2b7e-47b4-9ea2-200a6e84882f?lang=uk-UA>
11. «Робота : урядова програма безповоротних грантів для створення та розвитку власного бізнесу : офіційний вебсайт. URL: <https://erobota.diiia.gov.ua/>
12. Іванишин В. В., Печенюк А. П., Печенюк А. В. Інституційні засади сільського підприємницького розвитку. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3–4 (83). С. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.12>
13. Кифяк В. І. Концептуальні засади формування екосистеми інновацій в агробізнесі. *Проблеми економіки*. 2024. № 3 (61). С. 102–110. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-102-110>

14. Ковбаса О. М., Мазний В. Ю. Сучасні аспекти розвитку інтеграційних процесів в аграрному секторі України. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. С. 540–546. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-107>
15. Корінець Р. Я., Малік М. Й., Масін В. М. та ін. Науково-практичний коментар до Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» та суміжних правових актів. Київ : ВАІТЕ, 2013. 212 с. URL: <https://dorado.org.ua/storage/Publications/NAAASU-commentary-to-the-law-of-agri-cooperation.pdf>
16. Кравчик Ю. Ю., Москалюк О., Шпильова В., Куценко Б. Напрями удосконалення інституційного забезпечення державної політики розвитку малого підприємництва на сільських територіях. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2023. № 3 (318). С. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-10>
17. Матяш А. Грантові можливості для українського бізнесу. Частина 3: підтримка виробництва, агросектору та інфраструктури. 4В : веб-сайт. 26 травня 2025. URL: <https://4b.ua/blog/grant-opportunities-for-ukrainian-business-part-3/>
18. Про кооперацію : Закон України від 10 липня 2003 р. № 1087-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
19. Про сільськогосподарську кооперацію : Закон України від 21 липня 2020 р. № 819-IX. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T200819>
20. Про схвалення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025–2027 роках : розпорядження КМУ від 15 листопада 2024 р. № 1163-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR241163>
21. Прутська Т. Ю. Інституційне забезпечення розвитку підприємництва в аграрній сфері. *Економіка АПК*. 2015. Т. 22, № 2. С. 93–100. URL: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2022,%20No.%202,%202015_apk-93-100.pdf
22. Стегней М. І., Лінтур І. В. Децентралізація як передумова сталого інноваційного розвитку сільських територій. Теорія та практика регіонального розвитку : колективна монографія. Дніпро : Герда, 2016. С. 501–509.
23. Третяк Ю. Новий набір інструментів ЄС задія підтримки розвитку сільських територій. Інститут громадянського суспільства : веб-сайт. 06 травня 2024. URL: <https://www.csi.org.ua/news/novyj-nabir-instrumentiv-yes-zadlya-pidtrymky-rozvytku-sil'skykh-terytorij/>
24. Ушкаренко Ю. В. Конкурентоспроможність кооперації в умовах європейської інтеграції та глобалізації. Теорія та практика регіонального розвитку : колективна монографія. Дніпро : Герда, 2016. С. 153–168.
25. Шпикуляк О. Г., Швець А. А. Інтеграційно-кооперативні відносини в аграрній сфері економіки України та перспективи їх розвитку. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2020. Вип. 40–41. С. 56–69. DOI: <https://doi.org/10.17721/tpre.2020.40.5>
26. Godlewska M., Morawska S. Development of local and regional entrepreneurship – which institutions matter? Evidence from Poland. *Economic Research – Ekonomska Istraživanja*. 2020. Vol. 33. No. 1. Pp. 1017–1035. DOI: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1553680>
27. Lebambo M. The role of entrepreneurial policies in developing rural tourism entrepreneurship in South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*. 2019. Vol. 8. No. 3. Pp. 1–21. URL: https://www.ajhtl.com/uploads/7/1/6/3/7163688/article_27_vol_8_3_2019.pdf
28. Skorobogatova N. The agribusiness ecosystem as a way to a balanced recovery of the agrarian economy of Ukraine. *Eastern Journal of European Studies*. 2023. Vol. 14. No. 1. Pp. 198–226. DOI: <https://doi.org/10.47743/ejes-2023-0110>
29. Stephens H. M., Partridge M. D., Faggian A. Innovation, entrepreneurship and economic growth in lagging regions. *Journal of Regional Science*. 2013. Vol. 53. No. 5. P. 778–812. DOI: <https://doi.org/10.1111/jors.12019>

References:

1. Avezhev, O. V. (2024). Bazova pidhotovka i pidvyshchennia kvalifikatsii silskohospodarskykh doradnykiv [Basic training and advanced training of agricultural advisors]. KhDAEU. Available at: <https://www.ksau.kherson.ua/files/ipod/Doradnytstvo-Avezhev-O.V.-2024.pdf>
2. Balian, A. V. (2021). Stratehichni priorityety instytutitsiinoho zabezpechennia aharnoi ekonomiky Ukrainy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv [Strategic priorities of institutional support for Ukraine's agrarian economy in the context of European integration processes]. *Biznes-Inform*, no. 3, pp. 63–69. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-3-63-69>
3. Bordus, B. O., & Halkin, O. S. (2024). Osoblyvosti investuvannia aharnoho sektoru Ukrainy v konteksti inkluzyvnoho rozvytku u povoiennyi period [Features of investment in the agrarian sector of Ukraine in the context of inclusive development in the post-war period]. *Visnyk Universytetu "Ukraina"*, no. 12 (39), pp. 17–33. DOI: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2024-12-39-02>
4. AgroPortal. (2026). V Ukraini startuie proiekt pidtrymky kraftovykh vyrobnykiv kharchovykh produktiv [A project to support craft food producers launches in Ukraine]. Available at: <https://agroportal.ua/proyekty/v-ukrajini-startuie-proiekt-pidtrimki-kraftovykh-virobnikiv-harchovykh-produktiv-yak-doluchitisya>
5. Valiavka, O. Ya. (2024). Pryntsyipy rozvytku system lohistrychnoho zabezpechennia ahrobiznesu v umovakh yevrointehratsii [Principles of development of logistics support systems for agribusiness under European integration]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 4 (88), pp. 121–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2024-88-15>
6. Vartsaba, V. I. (n.d.). Formuvannia ekonomichnoho seredovyshcha funktsionuvannia maloho pidpriemnytstva na seli [Formation of the economic environment for small business functioning in rural areas]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu*. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ca74a4f9-3334-4e07-9664-c7f1289c77a2/content>
7. Harafonova, O. I., & Stavnichuk, V. V. (2025). Formuvannia stratehichnykh oriientyriv rozvytku aharnoho biznesu v umovakh zmin instytutitsiinoho seredovyshcha [Formation of strategic guidelines for the development of agrarian business under changing institutional environment]. *Ekonomicnyi prostir*, no. 203, pp. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.203.52-57>
8. Hutorov, A. O. (2017). Naukovi osnovy rozvytku produktovoi intehratsii v aharnomu sektori ekonomiky [Scientific foundations of product integration development in the agrarian sector of the economy]. *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 1, no. 1 (9), pp. 203–209. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-1\(9\)-203-209](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2017-1-1(9)-203-209)
9. Ekodiia. (2025, January 3). Doradnytstvo – vazhlyva lanka mizh fermeramy ta svitovymy innovatsiiami i stalymy ekopraktykami [Advisory services – an important link between farmers and global innovations and sustainable eco-practices]. Available at: <https://ecoaction.org.ua/doradnytstvo-vazhlyva-lanka-mizh-fermeramy-innovatsiiami-ekopraktykami.html>
10. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. (2026, February 9). “Dostupni kredyty 5–7–9%”: za shist rokov dii prohramy biznes zaluchyv ponad 471 mlrd hrn [“Affordable loans 5–7–9%”: over six years of the program, business attracted more than 471 billion UAH]. Available at: <https://me.gov.ua/News/Detail/020d2af0-2b7e-47b4-9ea2-200a6e84882f?lang=uk-UA>

11. Diia. (2026). YeRobota: uriadova prohrama bezpovorynykh hrantiv dlia stvorennia ta rozvytku vlasnoho biznesu [eRobota: government program of non-repayable grants for creating and developing own business]. Available at: <https://erobota.diiia.gov.ua/>
12. Ivanyshyn, V. V., Pecheniuk, A. P., & Pecheniuk, A. V. (2020). Instytutsiini zasady silskoho pidpriemnytskoho rozvytku [Institutional foundations of rural entrepreneurial development]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 3–4 (83), pp. 84–89. DOI: <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2020.3-4.12>
13. Kyfiak, V. I. (2024). Kontseptualni zasady formuvannia ekosystemy innovatsii v ahrobiznesu [Conceptual foundations of forming an innovation ecosystem in agribusiness]. *Problemy ekonomiky*, no. 3 (61), pp. 102–110. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-102-110>
14. Kovbasa, O. M., & Maznyi, V. Yu. (2024). Suchasni aspekty rozvytku intehratsiinykh protsesiv v ahromomu sektori Ukrainy [Modern aspects of the development of integration processes in the agrarian sector of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, is. 60, pp. 540–546. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-107>
15. Korinets, R. Ya., Malik, M. Y., Masin, V. M., et al. (2013). Naukovo-praktychnyi komentar do Zakonu Ukrainy “Pro silskohospodarsku kooperatsiiu” ta sumizhnykh pravovykh aktiv [Scientific and practical commentary on the Law of Ukraine “On Agricultural Cooperation” and related legal acts]. VAITE. Available at: <https://dorada.org.ua/storage/Publications/NAAASU-commentary-to-the-law-of-agri-cooperation.pdf>
16. Kravchuk, Yu. Yu., Moskaliuk, O., Shpylova, V., & Kutsenko, B. (2023). Napriamy udoskonalennia instytutsiinoho zabezpechennia derzhavnoi polityky rozvytku maloho pidpriemnytstva na silskykh terytoriiakh [Directions for improving the institutional support of state policy for small business development in rural areas]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 3 (318), pp. 68–74. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-10>
17. Matiash, A. (2025, May 26). Hrantovi mozhyvosti dlia ukrainskoho biznesu. Chastyna 3: pidtrymka vyrobnytstva, ahrosektoru ta infrastruktury [Grant opportunities for Ukrainian business. Part 3: support for production, the agricultural sector and infrastructure]. 4B. Available at: <https://4b.ua/blog/grant-opportunities-for-ukrainian-business-part-3/>
18. Verkhovna Rada of Ukraine. (2003). Pro kooperatsiiu [On cooperation]: Law of Ukraine No. 1087-IV of July 10, 2003. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>
19. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). Pro silskohospodarsku kooperatsiiu [On agricultural cooperation]: Law of Ukraine No. 819-IX of July 21, 2020. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/T200819>
20. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). Pro skhvalennia Stratehii rozvytku silskoho gospodarstva ta silskykh terytorii v Ukraini na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2025–2027 rokakh [On approving the Strategy for the development of agriculture and rural areas in Ukraine until 2030 and approving the operational action plan for its implementation in 2025–2027]: Order No. 1163-r of November 15, 2024. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/KR241163>
21. Prutska, T. Yu. (2015). Instytutsiine zabezpechennia rozvytku pidpriemnytstva v aharnii sferi [Institutional support for entrepreneurship development in the agrarian sphere]. *Ekonomika APK*, vol. 22, no. 2, pp. 93–100. Available at: https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Vol.%2022,%20No.%202,%202015_apk-93-100.pdf
22. Stehney, M. I., & Lintur, I. V. (2016). Detsentralizatsiia yak peredumova staloho innovatsiinoho rozvytku silskykh terytorii [Decentralization as a prerequisite for sustainable innovative development of rural areas]. In *Teoriia ta praktyka rehionalnoho rozvytku: kolektyvna monohrafiia* [Theory and practice of regional development: collective monograph] (pp. 501–509). Herda.
23. Tretiak, Yu. (2024, May 6). Novyi nabir instrumentiv YeS zadlia pidtrymky rozvytku silskykh terytorii [New EU toolkit for supporting rural development]. Institute for Civil Society. Available at: <https://www.csi.org.ua/news/novij-nabir-instrumentiv-yes-zadlya-pidtrymky-rozvytku-silskykh-terytorij/>
24. Ushkarenko, Yu. V. (2016). Konkurentospromozhnist kooperatsii v umovakh yevropeiskoi intehratsii ta hlobalizatsii [Competitiveness of cooperation under European integration and globalization]. In *Teoriia ta praktyka rehionalnoho rozvytku: kolektyvna monohrafiia* [Theory and practice of regional development: collective monograph] (pp. 153–168). Herda.
25. Shpykuliak, O. H., & Shvets, A. A. (2020). Intehratsiino-kooperatyvni vidnosyny v aharnii sferi ekonomiky Ukrainy ta perspektyvy yikh rozvytku [Integration and cooperative relations in the agrarian sphere of Ukraine's economy and prospects for their development]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, is. 40–41, pp. 56–69. DOI: <https://doi.org/10.17721/tpe.2020.40.5>
26. Godlewska, M., & Morawska, S. (2020). Development of local and regional entrepreneurship – which institutions matter? Evidence from Poland. *Economic Research – Ekonomska Istraživanja*, vol. 33, no. 1, pp. 1017–1035. DOI: <https://doi.org/10.1080/1331677X.2018.1553680>
27. Lebambo, M. (2019). The role of entrepreneurial policies in developing rural tourism entrepreneurship in South Africa. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, vol. 8, no. 3, pp. 1–21. Available at: https://www.ajhtl.com/uploads/7/1/6/3/7163688/article_27_vol_8_3_2019.pdf
28. Skorobogatova, N. (2023). The agribusiness ecosystem as a way to a balanced recovery of the agrarian economy of Ukraine. *Eastern Journal of European Studies*, vol. 14, no. 1, pp. 198–226. DOI: <https://doi.org/10.47743/ejes-2023-0110>
29. Stephens, H. M., Partridge, M. D., & Faggian, A. (2013). Innovation, entrepreneurship and economic growth in lagging regions. *Journal of Regional Science*, vol. 53, no. 5, pp. 778–812. DOI: <https://doi.org/10.1111/jors.12019>

Стаття отримана: 12.04.2026

Стаття прийнята: 20.05.2026

Стаття опублікована: 26.06.2026